

Türkiye solunun deneyimli isimlerinden Engin Erkiner ölümünün ellinci yılında yazdığı 'Che Guevara Kısa Uzun Bir Hayat' isimli kitabını Artı Gerçek'e anlattı.

Belkıs ÖNAL'ın PİŞMİŞLER

ARTI GERÇEK- Teniente Ernesto Guevara de La Serna isimli Arjantinli genç, büyük bir azim, fedakarlık ve yaratıcılıkla eşitlik ve özgürlük şiarının gözde temsilcisine dönüşen devrimci Che olarak bugün hala, devrimci inancı ve bitmeyen mücadele inadını temsil ediyor.

Che'nin veda mektubu Fidel Castro tarafından Küba halkına okunduktan üç yıl sonra Bolivya'da 8 Ekim 1967'de, CIA ve Bolivya ordusunun ortak operasyonu ile yaralı yakalandı. 9 Ekim'de kurşuna dizilerek katledildi. Ancak insanlığın amaç ve umudunun yeni insanı nasıl yaratacağı sorusu Che'nin cesaretle yaydı

ı, inkarı imkansız bir soru olarak tarihe, akla, yüreğe aktı.

Türkiye solunun deneyimli isimlerinden, Avrupa Sürgünler Meclisi Yürütme Kurulu Üyesi Engin Erkiner öldürülüşünün ellinci yılında "Che Hep Uzaktaydı" kitabını yazdı. Erkiner, Artı Gerçek okuyucuları için Che'nin devrim, sosyalizm, ahlak ve yeni insana dair yaklaşımını yorumladığı kitabıyla ilgili soruları yanıtladı.

- Bu kitabı neyi söylemek için yazdınız?

Bu insanı yeni insan teorisi hakkında bir şeyler söylemek için yazdım diyebilirim. Konuyla eskiden beri ilgilenirim. İnsan başka bir dünyadan önce başka bir ben istemelidir. Bu yeni 'ben' başka bir dünyayla oluşmakla birlikte gelişmeleri paralel olmaz. Kişi kendini yeniden yaratırken başka bir dünya da yaratır ve genellikle ilk yaratışın kapsamı ikincisini aşar. Bu sadece teorik değil, aynı zamanda pratik bir konudur ve Che bunun bilinen en iyi örneğidir.

Komünizmden anarşizme ve hatta faşizme kadar yeni insanı yaratmayı amaçlayan teoriler var. Şartlar değişince insan da değişir. 20. yüzyıl pratiği insanın değişmesinin şartların değişmesinin bire bir izdüşümü olmadığını gösterdi. Şartların değişmesi demek, insanın da bununla aynı yönde ve aynı derecede değişeceği anlamına gelmiyor. Paralel değişimin sağlanabilmesi için ek olarak farklı ve sürekli pratikler gerekiyor. Che –bildiğim kadarıyla- buna ilk dikkat çeken ve hayatıyla çevresinde uygulamaya çalışan kişidir.

- John Berger'den aktarımla Guevera tek bir insanın taşıdığı olanakların dünyadaki simgesi miydi?

Bu görüşe katılamayacağım. İnsan kapasitesi sabit değildir ve sınırı da yoktur. İnsan sürekli yeni faaliyet alanlarına girer, kendini aşmaya çalışır ve zaten yeni bir 'ben' kendini aşmayı ve bunu sürekli yapmayı da gerektirir. Başarınız sadece size değil, nasıl bir ortamda yaşadığınıza da bağlıdır. Che, 39 yıllık hayatında bu konuda çok mesafe aldı. Karşısına çıkan fırsatları iyi değerlendirdi. 1956'da Küba'ya çıkarma yapmaya hazırlanan Fidel Castro ve grubuyla karşılaşsaydı, Che'yi belki de kimse tanımayacaktı. Hayatı değerlendirebilmek önemlidir.

- Zamanında öldüğü, sağı kalmasının yarattığı söylemlerle çelişirdi yorumlarına ne dersiniz?

İnsan öldükten sonra ne olacağını bilemez; zamanı mıdır, bunu hiç bilemez. Che 1967'de ölmeseydi, 1968'in sembol ismi olmazdı. Bolivya'ya giderken belki orada, belki başka bir yerde öleceğini biliyordu, eşine veda da bunu gösterir. Sonrası kendisinin inisiyatifinde değildi.

- Che zamanı diye bir betimleme neyin karşılığıdır?

Che zamanı ucu açık bir zamandır, sürekli gider. Farklı bir dünya için büyük umut vardır. Böyle bir umudun olmadığı yerde Che de olmazdı. Büyük zorluklar bulunmakla birlikte içinde yaşanılan şartlar kişiyi ileriye atılmaya zorlar. Değişmenin büyük umudu vardır ve Che de bu dönemin insanıdır.

- Che Guevara'yı yalnızlaştırmaya uğraşan bir hattın oluşumuna KP'lerin de can-ı gönülden katılması değersiz insanlık tasarımını gerçekleştiren emperyalizme pasif de olsa katkı değil mi?

Latin Amerika komünist partileriyle ilgili olarak 1960'lı yıllarda çok sayıda yazı yayınlandı. 1970'li yıllarda İngilizce yayınlananların neredeyse tamamını okudum diyebilirim. Bu yazılardan alıntılara Türkiye Devriminin Acil Sorunları'nda da yer verdim. Bu partilerin sorumluları genellikle sendikalarda üst düzeyde yer alan, düzenle iyi ilişki içinde bulunan, günün birinde bir şekilde devrim yapacaklarına inanan ve bu konumlarının da bozulmasını istemeyen kişilerdir. Bu insanlardan başka türlü de beklenmezdi. Bence Che, Bolivya Komünist Partisi'yle konuşmayı kısa kesip harekete geçmekle iyi yaptı. Partinin gençlik kesiminden kopuşlar oldu. Gerillaya katıldılar. Che'nin gerillası hakkında sayfalarca yazıldığı gibi, başka bir alanda başlamış olsalardı daha iyi olurdu ama Che'nin grubu savaşa başladıktan sonra yok edilen ilk gerilla grubu değildir. Ardından gelenler de başarılı olamadı.

- Che Guevara'yı şikayet eden SBKP ve ÇKP gerilla savaşlarını reddeden bürokratik KP'lilik statükosu, sosyalizmin bir uygarlık kalkışması olmasını da reddetmiş olmadı mı?

Onlar başka bir şey düşünüyorlardı. SBKP geleceğin kendi çizgisi çerçevesinde oluşacağını ve kapitalizme karşı mücadelenin de bu temelde yürütülmesi gerektiğine inanıyordu. Che'nin yapmaya çalıştığı türden başlangıca karşıydılar ama zaten başlamış ve başarılı olmuş gerilla savaşlarını SBKP destekledi. Mesela Küba'nın Angola'da MPLA'yı askeri olarak desteklemesi, bu amaçla oraya asker göndermesi SSCB'nin izni olmadan mümkün değildir.

- CHE niye Troçki'ye yakın görülür?

SSCB sosyalizmini eleştirdiği ve Latin Amerika'da bölgesel devrimi savunduğu için... Kendisi Troçkist değildir. D. Bravo'dan Çayan'a , Uruguay`-a, Latin Amerika'ya silahlı mücadele dönemi Guevera'nın öldürülmesiyle neyi yitirdi? Önemli bir simgeyi yitirdi... Che dünyanın her tarafında sesi duyulan bir isimdi.

- Reel sosyalizm uygulamaları, sosyalizmin örgütlenmesi, silahlı mücadele, yeni insan, tarihsel koşullar... Bunların hepsinde CHE'nin diyalektigi kavranabildi mi?

Kitapta da belirttiğim gibi bu konuda farklı görüşler vardı. Kitapta Che'nin az bilinen bu yanını, reel sosyalizme yönelik eleştirilerini de aktarmaya çalıştım. 1960'lı yıllarda sosyalizmde "böyle devam edemeyiz" temelinde birleşen büyük bir akım vardı, Che de bu akımın parçasıydı. Alternatifler konusunda anlaşıyorlardı ama bu şekilde devam edilirse geleceğin bittiğini görüyorlardı. Bu kesim sosyalizm içindeki mücadeleyi kaybetti ve 25 yıl sonra da sistem yaşayamayacak duruma geldi, dağıldı. Bunu görenlerden birisi Che'dir.

- Reel sosyalizm uygulamalarına yönelik eleştirilerde Che'nin temel farkı nedir?

Che'nin temel farkı üretici güçlerdeki gelişmeyi değil, bilincin rolünü ön plana çıkarmasında yatar. İlkinin önemini reddetmiyordu ama sosyalist bilincin gelişmesi için –karşılıksız çalışma gibi- ek bir dizi pratik öneriyordu. Küba'da Sanayi Bakanı iken bunları uygulamaya da çalıştı. İsteddiği sonuçlara ulaşamadı ama en azından soruyu doğru sormuştu. Bugüne kadarki gibi değilse, nasıl devam etmek gerekir?

- Kapitalizme de bireyi ekonomik veriye indirgeyen reel sosyalizme de karşı olan Che gerilla savaşına devam etmek için gitti. Castro'yu durduran neydi, Che'yi neden durdurmadı?

İkisinin konumları farklıdır. Küba, SSCB'nin desteği olmadan ABD'nin yanı başında yaşayamazdı. Devrim yapılmıştı ama yaşatılması gerekiyordu ve bu da SSCB olmadan mümkün değildi. Küba, Latin Amerika'daki gerilla savaşlarına sürekli destek oldu. Havana'da iki

kez konferans toplandı. Kıtada gerilla savaşı başlatmak isteyenler adaya gelip askeri eğitim gördüler. Başka bir deyişle Küba, hareket sınırları içinde yapabileceğini yaptı. Che aynı konumda değildir, sonuçta Kübalı değildir, burada sosyalle olmamıştır.

- Che'nin başarısızlıklarla dolu bir hayatın ardından neyi başardı?

Che belirli bir ülkenin devrimcisi değildi. Küba'da, Kongo'da, Bolivya'da emperyalizm ve yerli işbirlikçilerine karşı mücadele etti, kendi ülkesinde devrimci mücadele yürütmedi. Kimse de bunun için kendisini eleştirmede. Herşeyden önce sözde değil pratikte enternasyonalizmi başardı. O hep ülkesinden uzaklardaydı. 1960'lı yıllarda bizde çok kullanılan "en iyi enternasyonalizm kendi ülkende devrim yapmaktır" sözünün her zaman doğru olmadığını gösterdi.

Küba devriminde ön plandaki kişilerden birisiydi ama Che değil bir başkası da olabilirdi. Kongo ve Bolivya'da ise başarılı olamadı. Che, başarılı olmanın her konuda başarı kazanmak olmadığını gösterdi. Yeni insanı kendisinde oluşturan ve bunun için her şeye sırtını dönebilen büyük bir enternasyonalist... Bu özellikler başarı için fazlasıyla yeterli oldu.

- Filistinli ozan Mahmud Derviş "Sussun kalem konuşsun silah" der, Ho Che Minh "şairler de savaşmasını bilecek" şiirleri yazar, Che'nin bildirilerine Marti'den, Neruda'dan, Nazım'dan mısralar koyar. Nedir bu sizce?

Che güçlü bir yazardı. Sadece gerilla savaşı üzerine değil, sosyalizmin sorunları ve yeni insan üzerine de yazdı. Gerilla savaşçıları içinde bildiğim kadarıyla belki de en çok yazandır. Bunun için çok okuduğuna şüphe yok. Zaten iyi bir eğitim görmüştü. İhtisas yapmış bir doktordu. İnsan ister istemez sosyolojide muhtemelen öğretim üyesi olan Subcommandante Marcos geliyor. Ya da Bolivya Devlet Başkanı Morales'in bir dönem yardımcısı olan –adını hatırlamıyorum- sosyoloji ve matematik bölümlerini bitirmiş eski bir gerillayı hatırlıyorsunuz. Che iyi eğitim görmüş bir gerillaydı ve böyle örnekler azdır.

- Che, Ho Chi Minh karşılaştırması neyi anlatır?

İkisi birbirinden çok farklı insanlardır. Ho, daha çok Fidel ile karşılaştırılabilir. Bağlı oldukları bir ülke vardır. Che için bu söz konusu değildir.

- Küba ve Castro, Che'nin bayraklaşmasında ne oranda rol oynamıştır?

Önemli rol oynadıkları söylenebilir. Kübasız Che düşünülemez. Bu da normaldir. Devrimin önde gelen kişilerinden birisidir. Merkez Bankası Başkanlığı yanı sıra Endüstri Bakanlığı da yapmıştır. Devrimden sonra Küba vatandaşı yapılmış, Bolivya'ya giderken vatandaşlığı bırakmıştır. O Arjantin'inden çok daha fazla Küba'nın insanıdır.

- 'Che Hep Uzaktaydı' demekle neye vurgu yapıyorsunuz?

“O hep uzaktaydı” belirlemesini biraz açmak gerekir. Ülkesi Arjantin'den uzaktaydı, orada devrimci mücadeleye katılmadı ama pek de uzakta değildi çünkü aynı dilin konuşulduğu ülkelerdeydi. Ülkesinden uzakta devrimcilik yapmakta aynı dilin konuşulması ya da anlaşma sorununun bulunmaması önemlidir. Uzakta olduğu yerler hem Küba ve Bolivya gibi farklı hem de aynı kapsamın içindeki ülkelerdi. Yıllar önce adını hatırlayamadığım birisi, “Zavallı Latin Amerika, Tanrı'ya çok uzak ama ABD'ye çok yakın” demişti. Che de ülkesinden uzakta ama hep o yakında bulundu. Kongo'ya da Kübalı askerlerle birlikte gidecekti.

Ülkesinde değildi ama kendisini orada gibi hissediyordu. Brezilya dışında bütün ülkelerde aynı dil konuşuluyordu ve hepsi de ABD'ye çok yakındı.

<https://www.artigercek.com/che-hep-uzaktaydi>